

УДК [32:314.73] Жук

**ГАЛИЦЬКИЙ ПЕРІОД ЕМІГРАЦІЇ А. ЖУКА:
ГОЛОВНІ ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ****THE HALYCH PERIOD OF EMMIGRATION
OF A.ZHUK: MAIN ACHIEVEMENTS
AND PROSPECTS****Романенко Я. В.,**кандидат історичних наук, старший викладач
кафедри історії, археології і філософії,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького
(Мелітополь, Україна),
e-mail: taravskaaa@gmail.com**Romanenko Ya.,**Candidate of History, Senior Lecturer
history, archeology and philosophy, Melitopol State
B. Khmelnytsky Pedagogical University
(Melitopol, Ukraine), e-mail: taravskaaa@gmail.com

Дослідження та аналіз базових напрямків громадсько-політичної та публіцистичної діяльності Андрія Жука під час його галицької еміграції становить мету запропонованої роботи.

Використані в процесі розкриття даної теми загальнонаукові (аналізу, синтезу та метод системного підходу) та спеціальні історичні методи (історико-порівняльний, історико-генетичний та історико-системний) дозволили всебічно дослідити громадську, політичну та культурницьку діяльність представника української політичної еміграції в Галичині Андрія Ілліча та визначити головні його здобутки в напрямі розбудови та активізації українського національно-визвольного руху.

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що активна діяльність А. І. Жука у різних громадських сферах та його нестримне бажання покращити долю українського народу призводять до організації ним низки громадських об'єднань та політичних організацій, найбільшою з яких виявився Союз визволення України. Функціонування цієї організації призвело до багатьох позитивних зрушень у справі вирішення національного питання.

Ключові слова: Андрій Жук, еміграція, Галичина, кооперація, Український Інформаційний Комітет, Союз визволення України.

The research and analysis of the basic directions of socio-political and journalistic activity of Andriy Zhuk during his Galician emigration is the purpose of the proposed work.

The general scientific (analysis, synthesis and method of systematic approach) and special historical methods (historical-comparative, historical-genetic and historical-systemic) used in the process of disclosure of this topic allowed a comprehensive study of the social, political and cultural activities of the representative of Ukrainian political emigration in Galicia and to identify its main achievements in the direction of development and activation of the Ukrainian national liberation movement.

The results of the study allow us to conclude that the active activity of A. I. Zhuk in various public spheres and his unbridled desire to improve the fate of the Ukrainian people lead to the organization of a number of public associations and political organizations, the largest of which was the Union of Liberation of Ukraine. The functioning of this organization has led to many positive developments in addressing the national issue.

Keywords: Andrey Zhuk, emigration, Galicia, cooperation, Ukrainian Information Committee, the Liberation Union of Ukraine.

Відомий громадсько-політичний діяч Андрій Жук протягом свого життя активно займався вирішенням одвічного українського питання щодо здобуття державної незалежності і, разом з тим, залишив після себе багату науково-публіцистичну спадщину. Перебуваючи на еміграції в різних країнах він не полишав своєї роботи, щодо поліпшення долі українського народу та створення сприятливих перспектив на майбутнє України.

В різний час увагу науковців привертали різні аспекти його громадсько-політичної діяльності, а також питання вивчення та систематизації головних журналістських здобутків публіциста. Вітчизняна та зарубіжна історіографія містить чисельні публікації науково-довідкового, мемуарно-біографічного та публіцистичного змісту. Згадки про Жука розміщені в деяких синтетичних працях з історії української соціал-демократії [6; 2]. За роки незалежності в Україні досліджувалася участь А. Жука у кооперативному русі, його журналістська діяльність [14], здійснено аналіз особового архіву політика, який зберігається в Національному архіві Канади [13], проаналізовані деякі аспекти його політичної біографії [3].

Метою статті є дослідження провідних напрямків політичної, організаційної, культурницької та публіцистичної діяльності видатного представника українського національно-визвольного руху Андрія Жука у період з 1907 до 1914 року та визначення його головних здобутків.

Перший еміграційний період життя А. Жука, коли він був вимушений виїхати до Галичини, сформував у свідомості молодого політика переконання щодо переваги національного інтересу над партійним. Тут, серед представників Галицької націонал-демократії, він знайшов більше спільників ніж це було на його батьківщині. Тривалі спостереження та детальне ознайомлення з діяльністю багатьох українських емігрантів в Європейських країнах допомагають Жуку дійти висновків, що вони набагато краще орієнтувались в міжнародних відносинах, ніж українські політики в Києві та могли прогнозувати приблизний перебіг подій на найближчий час [1, с. 24].

Зміни в житті молодого політика, пов'язані із його від'їздом до Львова, значною мірою впливають на розширення горизонту його громадської діяльності. Так, він активно залучається до кооперативного руху. Поглибившись у вивчення його історії, А. Жука розгортає широку публіцистичну діяльність задля пропагування ідеї необхідності розроблення відповідних «оновлених» принципів і методів праці. Так, в цілій низці своїх статей Андрій Жук не лише висуває на перший план питання правильності форм українського спілчанського руху, але й намагається вивести його з вузького замкненого кола. Його думки щодо ролі кооперації в національних змаганнях сходяться з поглядами видатних громадсько-політичних діячів, як Миколи Левитського, Василя Доманицького та інших.

Вивчаючи історію розвитку кооперативної справи в країнах Європи, А. Жук знаходить інформацію про перший міжнародний кооперативний конгрес, який відбувся в серпні 1895 р. у Лондоні. Цей матеріал він викладає у своїй статті, де намагається донести до читача непомірне значення подібних заходів для загальної справи. За його переконаннями подібні конгреси спричиняють «пропаганду кооперативної ідеї в усіх її формах і проявах шляхом обміну кооперативного досвіду», а резолюції, які приймаються на них в певній мірі являють собою спеціальні «вказівки» для кооператорів.

У 1909 р. Андрій Жук обіймає посаду редактора кооперативних часописів «Економіст» і «Самопоміч» та залучається до активної діяльності в «Просвіті» [17, арк. 163в]. На першому Українському Просвітньо-Економічному Конгресі, який відбувся на початку 1909 р., Андрій Ілліч виступив з рефератом «Значіння кооперації для нашого народу». Так йому вдалось не тільки в загальних рисах охарактеризувати стан економічних відносин на Україні, але, на тлі цих відносин, ліпше з'ясувати значення кооперації [17, арк. 153в]. Більш того, автор зацентрував увагу присутніх на великій організуючій ролі кооперації, яка допоможе належним чином підготувати громадськість до вироблення нових політичних цілей та розробки відповідних завдань задля подальшої їхньої реалізації. «Найважливіше, що зробить кооперація – вона організує нас в націю – і тоді ми поставимо дах на нашій національній будівлі і введемо купол, на якому поставимо прапор самостійної нації» [23, file 5]. Підводячи підсумки цього конгресу у своїй статті «Просвітньо-економічний конгрес», яка була опублікована на шпальтах «Економіста», автор визначає його історичне значення наступними словами: «Конгрес був таким чином. маніфестацією національної єдності усіх частин української землі...» [16, арк. 12].

Заглиблюючись у розвиток кооперативної справи, А. Жук продовжує публікувати численні статті, здебільшого в «Економісті». Так, у березневному номері цього часопису він видає статтю «Роля кооперації в нашій національній боротьбі», в якій він чітко визначив вагу кооперації для української справи. Автор доносить до читача думку про те, що кооперативи утворюють нові соціально-економічні центри діяльності, котрі шляхом безупинної зміни режиму вільної конкуренції кооперативною системою підготовлюють радикальну зміну соціального устрою. Відтак, А. Жук висуває пропозицію по створенню спеціального Національного Кооперативного Конгресу, за допомогою якого планувалось розробити принципові засади кооперативного руху, встановити організаційні форми і дати ідейний напрямок для національної роботи на економічному полі [17, арк. 17]. І, хоча цей задум не мав практичної реалізації, Андрій Ілліч береться за реалізацію визначених для Конгресу програмних завдань.

Розміщуючи на сторінках кооперативних часописів свої аналітичні, публіцистичні та інформаційні розвідки, А.І. Жук намагається донести до національної політичної еліти та всієї громадськості, власне «перспективне» (на його думку) бачення національного і соціального визволення України. Одночасно він намагається реалізувати важливий пункт конгресової програми – організацію кооперативних курсів для інтелігенції й головним чином для службовців економічних інституцій [17, арк. 18]. Провідною метою цих курсів було зацікавлення слухачів економічними темами, спонукання їх до відповідних дій та подальше залучення до участі в діяльності державних і місцевих органів влади і громад.

Займаючись кооперативними справами А. І. Жук одночасно продовжує активну партійну

діяльність. Будучи членом ЦК партії УСДРП він бере участь у конференції, яка відбулась 16–18 липня 1909 р. На першому зібранні делегатів конференції УСДРП А. Жука (псевдонім – Андрієнко) було обрано головою. На порядок денний були винесені наступні питання:

- сучасний стан УСДРП та основні завдання партії;
- справа видання партійної преси;
- створення та утримання бібліотеки і архіву партії;
- можливість об'єднання УСДРП з соціал-демократами Галичини;
- видання легального культурно-просвітнього органу.

Щоправда, через арешти і переслідування, захід набув статусу приватної наради партійних робітників, ухвали якої мали дорадчий характер [2].

На еміграції, у колі ідейних однодумців, А. Жук формулює звернення до громадських кіл із закликом до організації широкого революційного руху на території України задля здобуття самостійницького статусу для рідної держави. Вже восени 1909 року на зборах Закордонної Групи УСДРП В. Дорошенко, Д. Донцов і А. Жук ініціюють задум щодо створення безпартійної емігрантської організації у Львові, яка б змогла об'єднати всі політичні сили [21, арк. 1]. Разом з тим було заплановано видання політичного часопису «Праця». Нажаль, задуманому не судилося здійснитися, натомість, коштом Л. Юркевича започатковується видання газети «Робітник» і часопису «Наш голос».

Задля належного інформування українців щодо дійсного стану національної справи та з метою їхньої підготовки до відповідних радикальних дій, А. І. Жук рішуче береться до реалізації нових політичних проектів. Так, для налагодження контактів з різними політичними силами в Україні, він залучається до участі у нараді, яка відбулась на початку березня 1911 року у Львові. Багаторічний досвід громадсько-політичної діяльності дозволяє А. Жуку дійти висновків, що для продуктивної діяльності доцільно встановлювати співпрацю лише з тими партіями, які стоять на засадах національної незалежності та надають перевагу такій формі державної організації, як демократична республіка [11, с. 105].

На цій нараді обговорювалось питання щодо необхідності зміни не тільки партійної програми УСДРП, але й самої назви партії. У випадку, якщо ця ідея не буде мати належної підтримки, планувалось скликання конференції прихильників програми і створення окремої політичної партії. Однак ці задуми українських політичних емігрантів з Наддніпрянщини не здійснилися, хоча сама ідея створення самостійницької організації продовжувала розвиватись в цьому середовищі. Коли у середині 1912 р. українська соціал-демократія знаходилась на грані розколу, А. Жук пропонує спрямувати реформування УСДРП у бік РУП та залучити до реалізації провідної національної мети представників самостійницького руху з Наддніпрянщини. Нажаль, грандіозний план реформування УСДРП

заснав невдачі і за таких обставин А. Жук всі свої сили сконцентрував в напрямі створення окремої організації з чітко визначеною самостійницькою метою і конкретним політичним гаслом.

Відтак, логічним продовженням справи було налагодження (за підтримки В. Липинського) видання під назвою «Вільна Україна», який згодом мав стати основою нової загальноукраїнської політичної організації під гаслом «державної самостійності України». У запланованому виданні автори мали намір проводити активну пропагандистську роботу серед українського населення провідної національної ідеї і разом з тим широкі протести проти російського уряду з їх нав'язливою русифікаційною системою. В цілях сконсолідування національних сил передбачалась широка популяризація кличу «Свій до свого», який би мав за коротші терміни з'єднати українців в єдину силу. Слід зазначити, що українські самостійники ніколи не виявляли ніякої агресії до будь-якої національності, перебуваючої за певними обставинами на території України. Напроти вони, вважали, що кожний народ, кожна національність має право на плекання власної культури, традицій та звичаїв і, ні в якому разі, не можна «вторгтися в чужу культуру і творити в ній свою власну», як це завжди робила Росія з Україною.

Підготовку видання «Вільної України» розгорнув А. Жук за безпосередньою допомогою І. Крип'якевича та В. Темницького. До першого номеру часопису, А. Жук вмістив статті В. Липинського, І. Крип'якевича, В. Темницького, В. Кушніра. Однак перше число через матеріальні труднощі не вийшло в світ.

Нажаль, задум не здійснився внаслідок відсутності консенсусу поміж різними політичними напрямками: самостійницьким (В. Липинський) та «сепаратистичним» (В. Кушнір і В. Степанківський) [8, с. 35].

Сприятлива ситуація для звершення грандіозних задумів українських політичних емігрантів у Галичині склалася із початком Балканської війни у жовтні 1912 р. Відтак, А. Жук ініціював створення у Львові самостійницької організації Українського Інформаційного Комітету, який очолив В. Бачинський. До його складу увійшли провідні громадські та політичні діячі, як І. Петрушевич, В. Пачовський, Я. Веселовський та ін. ІУК проводив доволі активну роботу, інформуючи європейську громадськість про українські справи. Пізніше він мав трансформуватися у політичну організацію задля проведення активної пропаганди української справи. Головним завданням ІУК було пропагування справи визволення України на європейському просторі, а також привернення уваги до цієї проблеми урядів та офіційних чинників Австро-Угорщини та інших держав [10, с. 39].

Доречно буде відзначити, що пропагандистську роботу ІУК проводив не тільки на території України, але й поза її межами протягом 1913-1914 рр. До того ж він активно проводив інші організаційні заходи, спрямовані на налагодження контактів з поодинокими політичними організаціями, які

функціонували на території України. Увесь спектр роботи проводився цілим рядом осіб по різних країнах Європи, а саме в Чехії, Франції, Болгарії, Швейцарії, Німеччині.

Задля розширення пропагандистської справи А. Жук брав діяльну співучасть у підготовці та виданні низки інформаційних матеріалів про Україну, листувався з кількома гуртками українських емігрантів у різних країнах Західній Європи, намагаючись залучити їх до пропаганди української справи (у т.ч. з І. Бочковським, Я. Федорчуком, Л. Шишмановою–Драгомановою, Дж. Рафаловичем та ін.).

Значну допомогу для розвитку Комітету А. І. Жук отримав від В. Липинського, який прихильно поставився до факту його створення та вважав ІУК необхідною ланкою на шляху успішного розвитку українського національно-визвольного руху. На прохання А. Жука, ним було написано окрему брошуру, присвячену багатовіковій боротьбі українців за політичне визволення, а також проект «Меморіалу до ІУК про наше становище супроти напруженої ситуації в Європі», в якому закликав до боротьби за незалежну українську державу, користуючись загостренням протистояння між європейськими державами [18, арк. 32-37]. І хоча з окремих положень «Меморіалу» Жук висловив Липинському своє невдоволення, в цілому, визнав доцільність «покликати до життя політичну організацію, в роді проєктованого ним Союзу визволення України» [11, с. 111].

Пізніше, А. І. Жук особисто розробив базові засади діяльності загальнонаціональної безпартійної організації, яка мала згуртувати у своєму складі наддніпрянських українців в еміграції в умовах наближення австро-російського збройного конфлікту. При цьому А. Жук робив ставку на Австро-Угорщину та її союзників. Відтак проєктована організація мала надавати їм практичну допомогу у двобій з Росією. Майбутня Україна, на думку А. Жука, мала отримати самостійний політичний статус або ж «надалі ідучи автономію окупованих українських земель у Росії та прилучення до них українських частин Галичини, Буковини й Угорщини», що утворювали Українське королівство «під зверхництвом династії Габсбургів» [11, с. 112]. Саме на основі ІУК мала вирости відповідна політична структура й розвинути самостійницький рух [12, с. 87].

Таким чином А. Жуком було підготовлено сприятливий ґрунт для створення на початку Першої світової війни «Союзу визволення України» - української політичної організації, для проведення видавничо-пропагандистської справи. Союз об'єднав активні політичні елементи з поміж українсько-російської еміграції, здатні до активної політичної діяльності. Актив Союзу відразу ж випустив анонімну відозву «До Українського народу в Росії», закликаючи народні маси не боятися появи австрійського війська в Україні, запевняючи людей в їх прихильному відношенні [9, с. 44]. У листопаді 1914 р. після невдалої спроби М. Залізняка очолити наддніпрянську політичну організацію, який часто практикував в своїй громадсько-політичній діяльності авторитарні методи боротьби, до керів-

ного органу Союзу Президії входить А. Жук разом з В. Дорошенком, М. Меленевським і О. Скорописом-Йолтуховським. В результаті розподілу основних функцій між членами Президії, Андрій Жук отримав завдання загального керівництва. З наближенням подій першої світової війни 27 серпня Союз був перенесений зі Львова до Відня. За цей час свого функціонування на теренах України відбулось 8 засідань цієї організації, на яких були прийняті відозви та проекти звернень до українського народу в Росії та до представників інших національностей; підготовлено до видання спеціальну брошуру для Січових Стрільців та розроблено плани діяльності Союзу на випадок розгортання на території України воєнних дій. У Відні Андрій Жук самостійно розробляє план діяльності Союзу в якому подає основні напрями практичної роботи Союзу. Серед першочергових завдань СВУ було поширення української справи в європейських країнах та проведення в них літературно-інформаційної пропаганди.

Слід відзначити, що у Відні до Союзу визволення України приєдналося багато українських емігрантів, які перебували на той час у Відні. Відповідно списку, складеного Андрієм Жуком, СВУ за весь час свого існування нараховував в своїх рядах більше 250 членів і співробітників, які належали до різних політичних течій і відповідно мали дещо різні ідейні переконання, але всіх їх об'єднувала головна політична ідея – здобуття самостійності українській державі.

З перенесенням СВУ до Відня А. Жук продовжує активно працювати в напрямку літературно-інформаційної діяльності в Європі, посилаючи туди своїх добре підготовлених і оснащених відповідно літературою емісарів.

Відтак, перший галицький період еміграції життя А. І. Жука, залишив в історії українського національно-визвольного руху помітний слід. Своєю активною діяльністю А. Жук доклав максимум зусиль задля реалізації провідної державотворчої і самостійницької мети українського народу.

Найвагоміша подія цього часу за участю політика – створення Союзу Визволення України – організації, яка спричинилася до національного освіднення десятків тисяч полонених українців у таборах Німеччини та Австро-Угорщини. А. Жук, як член президії СВУ, докладав свій час і здібності для розгортання культурно-освітньої та національнопатріотичної роботи в середовищі полонених, що уможливило розпочати у таборах формування українських військових з'єднань, вояки яких пізніше взяли діяльну участь у збройному захисті України від більшовицької навали.

Жвава кооперативна і журналістська діяльність А. Жука суттєво посприяла ознайомленню широкого суспільного кола з українською справою, спричинила організаційну та ідеологічну активізацію національно-визвольного руху на території не тільки рідної України, але й поза її межами. І хоча багато запланованих звершень через об'єктивні обставини не були втілені ним в життя – першорядні завдання були здійснені.

Список використаних джерел

1. Адамович С. Наддніпрянська політична еміграція в суспільно-політичному житті західно-українських земель (1914–1918 рр.) / С. Адамович. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. – 148 с.
2. Винниченко й українська соціал-демократія [упоряд. та авт. передмови В.С. Лозицький]. – К., 2008. – С.71–90.
3. Гирич І. У тіні В. Липинського / Ігор Гирич // Молода нація. – №3 (24). – 2002. – С.8–45.
4. Гирич І. «Федераліст» очима «Самостійника» (до історії написання статті А. Жука «М. Грушевський та СВУ») / Ігор Гирич // Молода нація. – К., 2002. – №3 (24). – С.83–110.
5. Голобуцький О. Українська соціал-демократична спілка / О. Голобуцький, В. Кулик // Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця XIX – початку XX ст.: дослідження. – К., Смолоскип, 1996. – 124 с.
6. Головченко В. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України: нариси історії діяльності української соціал-демократії початку XX ст. / В. Головченко. – Харків, Майдан, 1996. – 190 с.
7. Дорошенко В. Українство в Росії. Новіші часи / Володимир Дорошенко. – Відень, 1916. – 113 с.
8. Дорошенко Д. З історії української політичної думки за часів світової війни / Дмитро Дорошенко. – Прага, 1936. – 99 с.
9. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923: в 2-х т.: [документально-наукове видання] / Дмитро Іванович Дорошенко / [упоряд. К. Ю. Галушко]. – К.: Темпора, 2002. – Т.1 : Доба Центральної Ради. – 320 с.
10. Жук А. До історії української політичної думки перед війною / Андрій Жук // Визволення. – Відень-Прага, 1923. – Ч.11 (березень). – С.33–44.
11. Жук А. Як дійшло до заснування «Союзу визволення України» (Спомини у 20-ліття «Союзу») / Андрій Жук // Календар-альманах «Дніпро» за звичайний рік 1935. – Львів, 1935. – С.105.
12. Осташко Т. С. Меморіал В'ячеслава Липинського до Українського інформаційного комітету / Т.С. Осташко // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2002. – Вип. V. – С.88–91.
13. Палієнко М. Матеріали колекції Андрія Жука Національного архіву Канади як джерело вивчення історії України / М. Палієнко, І. Срібняк // Спеціальні галузі історичної науки: збірник на пошану Марка Акимовича Варшавчика. – К., 1999. – С.168–175.
14. Патер І.Г. Андрій Жук – журналіст // Українська періодика: історія і сучасність / доп. та повід. Другої Всеукр. наук.-теор.конф. 21–22 грудня 1994 р. / [ред. кол.: М.М. Романюк [відп.ред. та ін.]]. – Львів; Житомир, 1994. – С.193–197.
15. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 3807, оп. 2, спр. 10.
16. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 3807, оп. 2, спр. 15.
17. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 3807, оп. 2, спр. 47.
18. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 3807, оп. 2, спр. 49.
19. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 4405, оп. 1, спр. 9.
20. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 4405, оп. 1, спр. 13.
21. Центральний державний історичний архів м. Львова, ф. 350, оп. 1, – спр. 3502.
22. Центральний державний історичний архів м. Львова, ф. 365, оп. 1, спр. 10.
23. National Archives of Canada. (The Andry Zhuk Collection), MG30, C167. – vol.15.

References

1. Adamovich S. 2002. Naddniproanska politichna emigratsiya v suspilno-politichnomu zhitti zahidno-ukrainskikh

zemel (1914-1918 rr.) (Political emigrations of the Dniepr in the social-political lives populations of the west-ukrainians territories. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 148 s.

2. Lozitskiy V.S. 2008. Vinnichenko i ukrainska social-demokratiya (Vinnichenko and Ukrainians social democracy). K., s. 71–90.

3. Girich I. 2002. U tini V. Lipinskogo (In the shadow of V/ Lipinsky). Moloda natsiya, 3 (24), s. 8-45.

4. Girich I. 2002. «Federalist» ochima «Samostiynika» (do istorii napisanny statti A. Zhuka «M. Grushevsky i SVU»)(«Federalist» through the eyes of the «Noun» (to the history of writing an article by A. Zhuk «M. Grushevsky and SVU»)). Moloda natsiya, 3 (24), s. 83-110.

5. Golobutsky O. 1996. Ukrainska social-demokraticzna spilka (Ukrainian social-democracy union). Ukrainian political movement in the Dniepr region of the late XIX – XX: research, K: Smoloskyp, 124 s.

6. Golovchenko V. 1996. Vid “Samostiynoi Ukraini” do Soyuzu vizvolennya Ukrainy: narisy istorii diyalnosti ukrainskoi social-demokratii pochatku XX st. (From Independent Ukraine to the Union of Liberation of Ukraine: essays on the history of Ukrainian social-democracy in the beginning of the 20th century), Kharkiv: Maydan, 190 s.

7. Doroshenko V. 1916. Ukrainstvo v Rosii. Novishy chasy (Ukrainian in Russia. Newer times), Viden, 113 s.

8. Doroshenko D. 1936. Z istorii ukrainskoy politichnoy dumki za chasiv svitovoi viyny (From the history of ukrainian political thought during the World War), Prague, 99 s.

9. Doroshenko D.I. 2002. Istoriya Ukrainy, 1917-1923 (History of Ukraine, 1917-1923), K: Tempora, 320 s.

10. Zhuk A. 1923. Do istorii ukrainskoi politichnoi dumki pered viynoyu (The history of Ukrainian political thought before the war). Vizvolennya, Prague, s. 33-44.

11. Zhuk A. 1935. Yak diyshlo do zasnuvannya “Soyuzu vizvolennya Ukrainy” (Spominy u 20-littya “Soyuzu”) (How the Union of liberation of Ukraine was founded (memoies of the 20th anniversary of the “Union”). Almanac calendar “Dnipro”, Lviv, s. 105.

12. Ostashko T.S. 2002. Memorial Vyacheslava Lipinskogo do Ukrainskogo informaciyного comitetu (Vyacheslav Lipynsky memorial to the Ukrainian Information Committee). Problems of the history of Ukraine of the 19th – beginning of the 20th centuries, K: Institute of history of Ukraine NAS of Ukraine, s. 88-91.

13. Palienko M. 1999. Materialy kolektsii Andriya Zhuka Nacionalnogo arhivu Canady yak dzherelo vivchennya istorii Ukrainy (Materials of the Andrey Zhuk collection of the National Archives of Canada as a source for studying the history of Ukraine), K, s. 168-175.

14. Pater I.G. 1994. Andrey Zhuk – zhurnalist (Andrey Zhuk ia a journalist). Ukrainian periodicals: history and modernity, Lviv, Zhytomyr, s. 193-197.

15. Centralniy derzhavniy arhiv vischih organiv vlady i upravlinnya Ukrainy, f. 3807, op. 2, spr. 10.

16. Centralniy derzhavniy arhiv vischih organiv vlady i upravlinnya Ukrainy, f. 3807, op. 2, spr. 15.

17. Centralniy derzhavniy arhiv vischih organiv vlady i upravlinnya Ukrainy, f. 3807, op. 2, spr. 47.

18. Centralniy derzhavniy arhiv vischih organiv vlady i upravlinnya Ukrainy, f. 3807, op. 2, spr. 49.

19. Centralniy derzhavniy arhiv vischih organiv vlady i upravlinnya Ukrainy, f. 4405, op. 1, spr. 9.

20. Centralniy derzhavniy arhiv vischih organiv vlady i upravlinnya Ukrainy, f. 4405, op. 1, spr. 13.

21. Cenralniy derzhavniy istorichniy arkhiv u m. Lviv, f. 350, op. 1, spr. 3502.

22. Cenralniy derzhavniy istorichniy arkhiv u m. Lviv, f. 365, op. 1, spr. 10.

23. National Archives of Canada. (The Andry Zhuk Collection), MG30, C167. – vol.15.

УДК 335.48: 37 (477)

**РОЛЬ ВІЙСЬКОВИХ ТРАДИЦІЙ ТА РИТУАЛІВ
В ПРОЦЕСІ ЗМІЦНЕННЯ МОРАЛЬНОГО
ДУХУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ
СИЛ УКРАЇНИ (2014-2019 РР.),
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ****THE ROLE OF MILITARY TRADITIONS
AND RITUALS IN THE PROCESS OF
STRENGTHENING THE MORAL SPIRIT OF THE
MILITARY SERVANTS OF THE ARMED FORCES
OF UKRAINE (2014-2019),
HISTORICAL ASPECT****Романовський Я. Я.,**

кандидат історичних наук, викладач кафедри
морально-психологічного забезпечення,
Національна академія Сухопутних військ імені
Петра Сагайдачного (Україна, Львів),
e-mail: mkstr.1@i.ua

Romanovsky Ya. Ya.,

Candidate of Technical Sciences, Lecturer in the
Department of Moral and Psychology
Providing, National Academy of the Land Forces
named after Peter Sahaidachny (Ukraine, Lviv),
e-mail: mkstr.1@i.ua

У статті досліджується роль військових традицій та ритуалів в процесі зміцнення морального духу військовослужбовців. Зазначається, що військові традиції та ритуали відіграють важливу роль у згуртуванні та духовній мобілізації особового складу Збройних Сил України на виконання оборонних завдань, у підготовці його свідомості до ведення збройної боротьби. Цей важливий засіб виховання у воїнів високих морально-бойових якостей здійснюється через заходи морально-психологічного забезпечення.

Ключові слова: морально-психологічне забезпечення, військові традиції та ритуали, моральний дух, згуртування, морально-бойові якості.

The role of military traditions and rituals in the process of strengthening the morale of servicemen is explored in the article. It is noted that military traditions and rituals play an important role in the cohesion and spiritual mobilization of the Ukrainian Armed Forces personnel to perform defense tasks, in preparing his consciousness for conducting an armed struggle. This important means of training warriors of high moral and combat qualities is carried out through measures of moral and psychological support.

In the period from 2014 to 2019, the military of the Armed Forces of Ukraine noted the rise of patriotic consciousness on the basis of the national history of state formation, rallying units around the idea of "brotherhood" through the training of soldiers of moral and combat and psychological qualities.

The author of the article suggests that such transformation of socio-psychological phenomena as the strengthening of the morale of military personnel, cohesion and spiritual mobilization of the Armed Forces of Ukraine personnel for the accomplishment of defense tasks was due to the maintenance and development of the best state-patriotic and military traditions of the Ukrainian people.

Today, the perspective of the moral and psychological support of the Armed Forces activities is introducing new and maintaining and developing the best state-patriotic and military traditions in accordance with the tasks of the Armed Forces of Ukraine, features and features of modern military conflicts, requirements for moral and psychological conflicts, systematic and effective educational impact on military personnel.

State-patriotic and military traditions, as social attitudes, customs, rules and norms of behavior, caused by love for the Motherland and the Ukrainian people, have an extraordinary potential in the process of strengthening the morale of the servicemen of the Armed Forces of Ukraine through their deep respect for the state, state power, the national symbols of Ukraine, the state language, combat historical practice.

Keywords: moral and psychological support, military traditions and rituals, morale, cohesion, moral and combat qualities.

Постановка проблеми. Моральний дух - це духовна готовність і здатність військовослужбовців переносити випробування війни (бойових дій), труднощі військової служби, досягати перемогу над ворогом. Основою бойового духу військ (сил) є морально-психологічний стан особового складу. Морально-психологічний стан характеризується проявом суспільної свідомості, що визначає готовність і спроможність людей вирішувати завдання щодо збройного захисту Батьківщини [1].

В період з 2014 року по 2019 рік у військовослужбовців Збройних сил України відмічається піднесення патріотичної свідомості на основі національної історії державотворення, згуртування підрозділів навколо ідеї «побратимства» через виховання у воїнів морально-бойових та психологічних якостей.

Автор статті припускає, що така трансформація соціально-психологічних явищ, як зміцнення морального духу військовослужбовців, згуртування та духовна мобілізації особового складу Збройних Сил України на виконання оборонних завдань відбулась завдяки підтриманню та розвитку кращих державно-патріотичних та військових традицій Українського народу та його війська.

Сьогодні перспективним завданням морально-психологічного забезпечення діяльності Збройних Сил виступає запровадження нових та підтримання і розвиток кращих державно-патріотичних та військових традицій відповідно до завдань Збройних Сил України, особливостей та рис сучасних воєнних конфліктів, вимог до морально-бойових та психологічних якостей сучасного воїна, через систематичний та ефективний виховний вплив на військовослужбовців [2].

Державно-патріотичні та військові традиції, як суспільні установки, звичаї, правила і норми поведінки, що обумовлені любов'ю до Батьківщини та українського народу, мають надзвичайний потенціал у процесі зміцнення морального духу військовослужбовців Збройних Сил України через їх глибоку повагу до держави, державної влади, державних символів України, державної мови, бойову історичну практику.

Універсальна історична роль традиції полягає, за І. Г. Гердером, у тому, що вона є головною рушійною силою історії й водночас, «духовним опіумом, який присипляє індивідуальну ініціативу і критичне мислення» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснене науковцями до цього часу дослідження ролі державно-патріотичних та військових традицій і ритуалів, які були організовані та проведені в Збройних Силах України з метою сприяння процесу зміцнення морального духу військовослужбовців, не можна вважати всебічним, повним і завершеним. Перелік імен авторів, які тою чи іншою мірою торкалися питання військових традицій та ритуалів не був численним, серед тих, що приділяли цьому увагу, слід назвати О. М. Отича [3].

Зокрема, вказаний автор розкриває механізм дії традиції - накопичення, збереження й трансляція досвіду, специфічних норм і цінностей, зраз-